

Zala 1912.02.25. 3-4. oldal, alul

Zala 1912.02.27. 1. oldal, alul

A Tersánczky-család.

Írta: Halis István.

Amikor Szalamegye íróinak munkásságát és életrajzát egybeállítják, akkor majd elfoglalja közöttük az őt megillető díszes helyet Tersánczky József doktor, aki a kanizsai járás tiszti orvosi állásában Máyer Ferkónak közvetlen elődje volt.

Pedig már ma is nagyon kevés kanizsai ember akad, aki emlékszik Tersánczkyra. Úgyszólván a szemünk láttára tűnt el egész családotul.

Tersánczky József a város első emberei közé tartozott, ki ideális életet élt végig: betegeket gyógyított és szomorú emberekbe belesugallta az élethez való bizodalmat. Ami kevés szabad ideje maradt, azt olvasásra, könyvek írására, nemesített gyümölcs termelésére fordította. S ahányszor tehetett, kísértált szőllejébe és a természet fölülmúlhatatlan szépségében gyönyörködött.

Emellett mindenkit buzdított, hogy a természettel foglalkozzék, mert az ad egészséget, hosszú életet és meglelégedést.

A magas termetű eszes arcú ember állandó mosolygásának és szelíd beszédének megnyerő hatása alul senki se tudta magát kivonni. Legkevésbé az asszonyok, akik a világ teremtésénél fogva mindig vonzódtak a kiváló szellemmel bíró emberekhez.

Tersánczkyknak rendkívüli adománya volt a betegek vigasztalására, s talán ezért művelt mindjárt praxisa elején csodálatos gyógyításokat. Nem igen kérdezgette hol a honorárium, mert azzal nem törődött, hogyan fizetnek a páciensek. Hanem azért megesett, hogy egyetlen vizitjéért néhány kövér disznót hajtottak az udvarába, amint ezt a történetet a Zalában megírta a mi ragyogó tollú elbeszélőnk: Szalai Sándor.

A történet annyira jellemző Tersánczkyra, hogy röviden elmondom. Szalay Sándor írótestvéremnek meg kell bocsátani ezt a birtokháborítást!

A dolog olyanformán történt, hogy Tersánczkyknak sümegi kezdő orvos korában el kellett menni egy meglótt betyárhoz.

Persze a szemét bekötötték, és olyan romantikus módon vitték el a sebesült búvóhelyére, hogy ma elbizakodottan és hitetlenül mosolygunk rajta, de abban az időben elég gyakran megtörtént hasonló esemény.

Tersánczky elvégezte emberbaráti munkáját és igyekezett elfelejteni a dolgot. Csakhogy az „ügy” nem maradt annyiban. Alig hogy a fagy beköszöntött, az egyik éjszakán megzörgették Tersánczky ablakát, s a kinéző orvosnak azt mondta egy alak, kit nem lehetett fölismerni a sötétben:

– Doktor úr meghoztuk a fáradsága árát! Bevittük az udvarába! Különbén pedig köszönjük az emberséget!

Az udvaron fejedelmi módon hízott sertések feküdtek, melyek nagy súlyuk miatt nem tudtak lábon állani, tehát kocsin kellett odavinni, s a házbéliek mégsem hallották a szállítás zörejét.

Tersánczky olyan idealista volt, hogy reggel mindjárt átadta a disznókat a szolgabírónak, ahelyett, hogy igaz magyar szokás szerint tort csapott volna belőlük.

Ha másért nem, hát ezért az élhetetlenségért is megérdemli Tersánczky, hogy emléke ne menjen feledésbe.

A szolgabírónál a rőt állatok egy akta mellékleteit „képezték” egész farsangig, mikor *kiselejtezték* az aktát is, meg a mellékleteket is.

Tersánczky pedig átköltözött Kanizsára, és híre hamarjában elterjedt a környéken. Háza a Gábor-utca (most Batthyányi-utca) sarkán volt, melyet csupán egy ház választ el Szekeres doktorétól.

Szalából és Somogyból annyi beteget szállítottak Tersánczkyhoz, hogy akárhányszor fent akadt háza előtt az utcai közlekedés. Kivált a heti vásárok alkalmával, melyek az időben látogatottabbak voltak, mint ma az országos vásárok.

Mint említettem, rendes munkája mellett írogatott is Tersánczky. Újságcikkeket csakúgy, mint könyveket. Talán legnevezetesebb műve egy vastag könyv: az *Oenologia*, a szőlőművelésnek, a jó bor termelésének könyve.

Aztán szünet nélkül számtalan cikkben buzdította az embereket gyümölcsstermelésre. Jó részt az ő fáradozásának eredménye Szabadhegynek nemesített gyümölcsfával történt beültetése. Bizony ez most már meglehetősen kipusztult, pedig manapság arannyal fizetik a nemes gyümölcsöt és ez fényesen igazolja, hogy gyümölcsstermelés gazdaságilag is kifizeti magát.

Tersánczky a kertészkedés mellett ráért mással is foglalkozni. — A tudományok előbbre vitelén és az emberek közt való elterjesztésén munkálkodott. Azt is hirdette a többi közt, hogy mindenkinek ismernie kell saját elődeinek történetét, mert az mutatja meg az irányt, hogyan cselekedünk helyesen. „Elvész a nép, mely tudomány nélkül való!”

Ez okból maga is írt történetet: „Szabadhegy monográfiáját”, mely az *Oenologia* mellett legértékesebb könyve. E könyvében sok érdekes dolog van. Megírja benne, milyen nevetséges módon, milyen keservesen kellett küszködni az urodalommal a szőlőhegy alapításakor. Lerajzolja Szabadhegy térképét. Részletesen felsorolja a hegyre ültetett gyümölcs-fajokat, s nevenként fölemlíti az alapító birtokosokat.

A sokféle munkálkodás mellett sem mulasztotta el Tersánczky, hogy gondos nevelésben részesítse gyermekeit.

Három fia volt, kik a gimnáziumba jártak, de az iskolán kívül is az apa szünet nélkül foglalkozott lelkük nemesítésével. Minthogy pedig az életben okvetlenül szükséges az érvényesüléshez a kellemes megjelenés, tehát a fesztelen mozgás és a jó modor elsajátítása végett a gyermekeket Lakatos Sándor „tánc és illem-oktató”-hoz is járatta sok esztendeig, mint az akkoriban általános szokás volt.

Lakatos táncterme közvetlenül az iskola mellett volt, s ez különösen célszerűvé tette a tanárok előtt, kik kénytelenek levén az erkölcsre is ügyelni, könnyen szemmel tarthatták, hogy miféle hölgyek járnak oda, hol a diákok táncolni tanulnak.

Lakatos különben is nevezetes alakja volt az akkori kanizsai világnak. Állandóan Kanizsán lakott, de országos hírnévű táncmester volt. – S nemcsak a körmagyart, különféle palotást, toborzót, magyar-polkát verte bele az ifjú magyarok lábába, hanem maga is szerzett nemzeti táncokat, és a táncolásban valóságos művész volt. Könyvet is írt a táncról. („Rajta párok táncoljunk!” cím alatt adta ki az „öreg” Wajdics József.)

Egyik multság alkalmával Lakatos azt az általános kívánságot, mely így kezdődik: „Mégis huncut a német”, a Zöldfában olyan remekül kitáncolta, hogy az előre értesített s óriási számban megjelent magyarokat szünni nem akaró rettenetes éljenzésre ragadta, s olyan vehemenciával újrátáncolták meg a táncot háromszor egymásután, hogy Istenben boldogult Szakonyi Józsi bátyánk, akinek hivatalosan kellett megjelenni a bálon, sehogyse tudta elgondolni, mitől bokrosodtak meg a jámbor bálozók.

Akkoriban pártolta az irodalmat minden ember. Tersánczky is megvett magának is, gyermekeinek is minden könyvet és minden újságot. Ezáltal a gyerekek rászoktak az olvasásra. Jellemük szelíd lett, és gondolkozásuk becsületes.

S mikor Tersánczkyért eljött a halál, hát minden aggodás nélkül utazott el az emberiség jótevőjével, mert az életet nem pocskolta el haszontalanságokkal, és biztosította fiai jövőjét gondos neveléssel.

Fiai közül a legfiatalabb volt *Kálmán*. Ez amikor az iskolát elvégezte, körülnézett az emberek között, és nem ment sehova. – Reggeltől estig a természetet bújta.

Meghúzta magát egyik szőlejükben, és ott fényben élve szabadon munkálkodott. Nem cserélt volna egy préposttal.

Minthogy azonban fényességből nem élhet a kultúrember, s talán mert az édes anyja is készítette, hát folyamodott Kálmán az államhoz, hivatalért. Ki is nevezték táviró tisztnek. Elfoglalta az állást, és pár hétig kopogtatott a hivatalban. – Csakhogy lehetetlen volt kitartani a rettenetesen száraz hivatalnak, aki már megismerkedett a természet magasztos nagyságával. Rövid idő alatt odahagyta hivatalát. És boldogan sietett Szabadhegyre: igazi életet élni!

Néhány év alatt forradalmat harcolt végig a proletár, majd a birtokos osztály, végül pedig a hivatalnok sereg. Megdrágult minden. – Annyira nehéz lón a megélhetés, hogy Kálmánnak ismét folyamodnia kellett hivatalért. Újra kinevezték. Egy darabig dolgoztatott megint a rozoga posta „palotában”, de most sem volt képes kitartani s lélekölő foglalkozást, bárhogyan erőlködött. Le kellett köszönnie megint. Mikor otthagya a hivatalt, tele szívta tüdejét friss levegővel, és kimenekült a kedves Szabadhegyre. – Micsoda boldogság volt bevonulni a szegényes hajlékba!

Aztán a szőlőben élt kivételes megelégedésben. A viskóban meghúzódó ember bizonyosan lenézett bennünket, a ketreben taposókat, akiket a mi bölcs emberünk Sáfrány Károly, szelíd humorral de súlyos tömörséggel imígy jellemzett: „Vagyunk, de nem élünk!”

Addig élt Kálmán remete módra, míg a természet fényességéből a halál át nem szállította másvilági ragyogásba.

Jóska volt a középső gyerek.

Iskolatársam volt. Szelíd, kedves fiú. Egész életében az olvasás volt egyedüli igaz élvezete. S éppen ezért alig volt érzéke a valódi élethez.

De az is igaz, hogy szivárványos tündérvilág volt a mi gyermekkorunk!

A haza még iga alatt nyögött, a magyarok azonban a jövő országát látták immár maguk előtt, s vidáman csúfolkodtak a hatalom erőszakoskodásán.

Mink gyerekek a könyveket, meg az újságokat olvastuk. Micsoda káprázta-tó dolgok voltak a lapokban! Micsoda lelkesedés fogott el annak olvastára, hogy Napóleon tiszaujlaki bajuszpedrőt rendelt magának! (Ez a kultúr-nációnak ki-kergetését jelentette francia segítséggel.)

Hát még a szépirodalom! A „Képes Világ”, a „Családi Kör”, „Nefelejcs” ilyen fölséges regényeket adtak: „A hamvas cica és zöld papagáj története”, „Egy krajcár emlékirata”, „Aranyhajú Erzsike”.

Aztán a „Tatár Péter rege gunyhója!” Egész könyvtárt kitevő könyv, melynek mindegyike tele volt ragyogó történettel. Ti mostani népek, sohasem fogjátok érezni azt a gyönyörűséget, mely a mi keblünket megdobogtatta, mikor Tatár Péter egy-egy füzetét megláttuk a ponyván! S mily boldogan kacagtunk a színes történeteken! Például hogyné kellett volna nevetni a szántogató földműves szerencsésén, aki Mátyás király segedelmével fufangosan megfejté a három bakkecskét!

Tersánczky Jóska posta főtiszt lett Kanizsán, de a fővárosba helyezte magát. Szülővárosában sokan ismerték, s így nem tudta eléggé távol tartani magától a közönségeset. Budapesten azonban teljesen magánosan, egészen az olvasás gyönyörűségének és saját világának élt.

A sok olvasás következtében pompás stílusra tett szert, s igazán kár, hogy csak egyetlen elbeszélést írt, mely a Zalai Közlönyben jelent meg, s mely a folyékony előadás, csillogó humor és egyenes logika folytán ritka élvezetet szerez az olvasónak.

Azaz mégis írt valamit. Egy vaskos értekezést „A gyászt kifejező levelezésről”. Vele emléket akart állítani szülőinek. Rajongóan szeretett anyjának halálakor fogamzott meg agyában a gondolat, hogy az emberi gyászt a posta is kifejezhetné. Gyászkeretül levelezőlapokat és borítékot hozhatna forgalomba. Ez hasznot hozna az államnak, és célszerű lenne a gyászoló publikumnak.

Az értekezést ki is nyomatta. (Buda 1904.) Ahhoz azonban élehetetlen volt, hogy a miniszternél kiravaszkodja a terv megvalósítását, melyért amint ezt el lehetett várni a közönséges világon kívül élő Tersánczkytól semmiféle jutalmat nem kért. És meghalt anélkül, hogy könyörgött volna az ügy megvizsgálataért, a könyvet pedig természetesen el sem olvasták a minisztériumban.

Vigasztalódhatunk azzal, hogy valami élelmes német majd újra feltalálja Tersánczky tervét, és szép hasznot fog húzni belőle.

Gyula volt a harmadik fiú. Ehhez fűződött a szülőknek legnagyobb reménye.

Fölséges táncos volt, ami igen nagy szó, mert abban az időben mindenkinek tudni kellett jól táncolni, s minden harmadik ember táncművész volt.

Gyula jogot végzett és jegyző lett a királyi törvényszéknél.

Kellő időben letette a bírói vizsgát és folyamodott albíróságért. Akkor még nagyon kedvezőtlen volt a bíróságnál az előléptetés, tehát érthető volt, hogy többször mellőzték a kinevezésnél.

Úgy akart magán segíteni, hogy több képesítést akart kimutatni, s ezért letette a doktorátust, ami akkor még nem volt kötelező.

Azt hitte, hogy most egyszeriben kinevezik. De nem nevezték ki. Újra pályázott. Megint mellőzték. És ez végtelen sokszor ismétlődött.

Megunta a folytonos mellőztetést és letette az ügyvédi vizsgát is. Node erre már bizonyosra vette a kineveztetését!

Minden törekvése kárba veszett! A háromszoros oklevél dacára sem nevezte ki a miniszter. S mikor ez többször ismétlődött, hát ingerült lett és nagyobb önérettel kérte érdemeinek méltatását, mintsem a miniszter a hivatalos hódolattal megegyeztethetőnek találta. Persze csak azért se nevezte ki.

Tersánczky aztán még folyamodott néhány ezerszer, de mindig hiába. Végre belefáradt. Megunta a dolgot és leköszönt hivataláról.

Ügyvédi irodát nyitott Kreizler Jóska mostani irodája helyén. Éppen szemközt az akkori bírósági „palotával”. Tábláját kifüggesztette és nyugodtan várta a klienseket.

Csakhogy hiba történt. A táblára azt íratta: „Dr. Tersánczky Gyula ügyvéd, vizsgázott bíró”. Úgy hitte joga van mind a doktor, mind az ügyvéd, mind pedig a vizsgázott bíró címéhez.

De ügy nem volt. Kereset indult meg ellene, az ügye megjárta minden fórumot, s végül is ítélettel köteleztetett, hogy a „vizsgázott bíró” címet a táblájáról vesse le.

Tersánczky ezt bosszantásnak gondolta, s elkésérítette.

Emiatt megférhetetlen természetű hírébe jutott. És ez elüldözte egyik bíróság területéről a másikra. Vándorolt Perlakra, Győrbe, Nezsiderbe.

Már teljesen meg is feledkeztünk róla.

A múltkor aztán az „Alsólendvai Híradó”-ban a mi földinknek, Oszeszly Vikornak, egy hosszabb cikkében ezeket a megindító sorokat olvasom:

„Tersánczky Gyula előfizetést gyűjt *Kebel Hullámok* című verses kötetére.

Tersánczky jó adag életbölcsest, a saját tapasztalatainak finom leszűrését adja a *Kebel Hullámok*-ban. Hogy szemünkben a könyv értéke emelkedjék, tudni kell, hogy Tersánczky Gyula nem épkézláb ember. Több mint egy évtizede igen súlyos hátgerinc sorvadásban szenved. Ehhez még az is járult, hogy három év előtt egy narancshéjon megcsúszván, elesett, és jobb karját két helyen eltörte. Azóta annyira *munkaképtelen*, hogy írni sem bír. Járnai pedig egyáltalán nem.”

Mit mondjak én ehhez? Semmitse.

A Kebel Hullámok előfizetési ára 3 korona. De ahogyan én a magyart ismerem, nem nagyon fogja törni magát, hogy előfizessen és a szerencsétlen ember-társat pártfogolja!

Mert ha ki is dobna könyvért 3 koronát, de azt már igazán nem lehet tőle kívánni sem, hogy postautalványt szerezzen, arra fölragasszon 10 filléres bélyeget, ráírja: „Utalvány 3 koronáról. Dr. Tersánczky Gyula úrnak Alsólendván. Előfizetési pénz a Kebel Hullámokra”, – s még a postára el is küldje a pénzt. Nem, ennyi áldozatot nem lehet kívánni!

Tehát segíteni nem lehet olyan idealistán, aki verses könyvtől várja sorsa jobbra fordulását.

Pedig ha ötven esztendővel hátrább volnánk, akkor egész bizodalommal lehetne fordulni a lelkes honleányokhoz, hogy bájos kacsóikkal végezzék el ezt a munkát, és gyűjtsenek előfizetőt.

Csakhogy világtól elmaradott ember létemre én úgy látom, hogy manapság nincsenek lelkes honleányok, s már nem divat sem az önzetlenség sem a könyvpártolás!

(Vége.)